

МАШАДУ
де
Ассіс

ПОСМЕРТНІ
ЗАПИСКИ
БРАСА КУБАСА

 Кальварія

*Книжка видана за підтримки
Міністерства культури Бразилії
та
Фундації національної бібліотеки*

MINISTÉRIO DA CULTURA
Fundação BIBLIOTECA NACIONAL

Машаду де Ассіс

ПОСМЕРТНІ ЗАПИСКИ БРАСА КУБАСА

Роман

*З португальської переклала
Галина Верба*

УДК 821.134.3(81)

P 58

Перекладено за виданням

Machado de Assis

Memórias Póstumas de Brás Cubas

Obra Completa, Machado de Assis,

Rio de Janeiro: Editora Nova Aguilar, 1994.

Машаду де Ассіс

М 38 Посмертні записки Браса Кубаса. *Роман* / Переклад з португальської Галини Верби. — Львів: Кальварія, 2017. — 192 с.

ISBN 978-966-663-368-5

«Посмертні записки Браса Кубаса» — це життєві пригоди, іронія й критичне осмислення людської природи.

За сюжетом, Брас Кубас, багатий одинак, наважується після смерті написати оповідь про своє життя. Таким чином започатковується критичний діалог із реалістичною естетикою. Він викладає своє бачення, незважаючи на те, що про нього скажуть чи подумають живі. Такі поняття як правда, наука, доводи виглядають дискусійними і, на думку Браса Кубаса, є відносними. Автор дивиться на світ скептично і зневажливо, спрямовує свій критичний погляд на людський рід, та й самого читача перетворює на одну із жертв іронії своєї книги.

Роман відкриває першу сторінку бразильського реалізму.

УДК 821.134.3(81)

All rights reserved.

Усі права застережено.

ISBN 978-966-663-368-5

© Галина Верба, переклад, 2017

© Надьожна, обкладинка, 2017

© «Кальварія», 2017

До читача

Стендаль визнавав, що написав одну зі своїх книг для ста читачів. Такий факт і дивує, і бентежить. Що не дивує і не стало б бентежити, то це те, що оця, інша вже, книжка не матиме і ста читачів, як у Стендаля, навіть п'ятдесяти, ані двадцяти, а щонайбільше — десять. Чи й десять? Хіба що п'ять. Тож йдеться про книгу, написану в доволі невизначеному жанрі, у котрій я, Брас Кубас, у вільній формі на кшталт Стерна¹ або ж Ксав'є де Местра², додам, можливо, ще трохи гіркоти песимізму. Можливо. Адже це твір покійника. Я написав його пером іронії та чорнилом меланхолії, тож неважко передбачити, яким може бути результат такого альянсу. Люди серйозні шукатимуть у ньому ознаки суто роману, а люди безтурботні й легковажні не побачать там звичного для них роману, саме це й позбавить цей твір високої оцінки перших та захоплення других, та саме ці дві категорії людей і є головними виразниками суспільної думки.

Проте я все ж сподіваюсь, що мені вдасться завоювати прихильність в оцінках читачів; і перше, що я зроблю, — то це спробую уникнути довгої й детальної передмови. Найкращою передмовою є така, де міститься якнайменше речей, або ж така, де говориться тільки дещо: невиразно і незавершено. Відповідно, мені не треба розповідати про надзвичайний процес, яким я послуговувався під час створення цих «Записок», роботу над якими я здійснив уже тут, в іншому світі. Це було б цікаво, проте скрупульозно і довго, ба більше, геть непотрібно для розуміння самого твору. Він сам собою є завершеним: якщо він тобі, любий читачу, до вподоби, я буду тобі щиро вдячний за те, що ти доклав сил і прочитав цей твір, якщо ж ні, то вважай, що отримав од мене щигля, ото й усе.

¹ Лоренс Стерн (1713–1768) — англійський письменник. Найвідоміші твори — романи «Життя й опіїї Трістрама Шелді» та «Сентиментальна подорож через Францію та Італію».

² Ксав'є де Местр (1763–1852) — французький письменник, відомий своїм романом «Подорож навколо моєї кімнати» та його продовженням «Нічна експедиція навколо моєї кімнати».

Розділ перший. Смерть автора

Якийсь час я вагався, з чого розпочати ці записки: від початку чи з кінця, тобто поставити на перше місце моє народження чи мою смерть. Зважаючи на те, що зазвичай починають від народження, два мотиви наштовхнули мене на те, щоб обрати інший спосіб: перше — це те, що я не просто собі автор, котрий уже помер, а навпаки, автор, що пише з того світу, для якого могила — це лише інша колиска; другий мотив полягав у тому, що написаний у такий спосіб твір виглядатиме більш елегантним і новаторським. Мойсей теж говорив про свою смерть, але не в передмові, а наприкінці: ось у чому докорінна відмінність між моєю книгою та П'ятикнижжям¹.

Отож пропонуючи вам свою розповідь, скажу, що помер я о другій годині пополудні в одну з п'ятниць серпня 1869 року в моїй чудовій садибі в Катумбі. Було мені шістдесят чотири роки, які я прожив у достатку і здоров'ї, був одинаком, грошей у мене було близько трьохсот тисяч, і на цвинтар мене супроводжувало одинадцять друзів. Одинадцять друзів! Насправді ніхто ніде не розсилав з цього приводу листів і не друкував некрологів. Додайте до того ще й дощ — йшла собі така мжичка, сумна і безкінечна, така тривала і така гнітюча, що наштовхнула одного з моїх вірних друзів, які проводжали мене в останню путь, вставити у промову, котру він виголошував на краю могили, таку оригінальну ідею: «Ви, мої дорогі сеньйори, котрі його знали, можете сказати разом зі мною, що, здається, сама природа оплакує непоправну втрату однієї з наших найкращих особистостей, що є окрасою людства. Ця похмура погода, ці краплі з неба, ці темні хмари, що закривають блакить неба на сході траурною вуаллю: це все є справжнім болем і недугою, котрі гризуть природу в самій її глибині; все це є найвищою похвалою нашому високошановному небіжчикові».

Мій любий, вірний друже! Ні, я не шкодую, що заповів тобі двадцять облігацій. Саме таким чином я підійшов до завершення своїх земних днів, саме таким чином я попрямував до *undiscovered*

¹ Тора, Закон Мойсея, П'ятикнижжя Мойсеев — перша частина ТаНаХ, або, як його називають християни, Старого Заповіту. За єврейською традицією вважається, що Тора була записана Мойсеєм безпосередньо з «вуст» Бога. Тільки останні рядки про смерть самого пророка написала інша особа.

country¹ Гамлета, не маючи, ані тривоги, ані сумнівів молодого принца данського, навпаки, відчуваючи втому і старість. Я був як глядач, що запізно покидає театр після спектаклю. Пізно і сповнений нудьги. Прийшли провести мене якихось дев'ять чи десять персон, серед них три дами: моя сестра Сабіна, заміжня за Котріном, та їхня донька, «лілія в долині», і ще... Майте терпіння! Невдовзі я вам розповім, хто та третя сеньйора. Поки що ж вдоволюніться тим, що ця незнайомка, хоча вона й не була моєю родичкою, сумувала більше за моїх рідних. Насправді, вона страждала більше за них. Я не кажу, що вона голосила, не кажу, що вона падала землею від горя, билася в конвульсіях. Ні те, що моя кончина була дуже драматичною подією... Одинак, котрий віддає богу душу в шістдесят чотири роки, здається, не обіймає усіх складників справжньої трагедії. Справді, здавалося геть зайвим, щоб та незнайомка вдавала горе, якого не відчувала. Вона стояла біля узголів'я труни, з порожнім поглядом, трохи відкритими вустами; сумна сеньйора ніяк не могла повірити у мою кончину:

— Він таки помер, помер, — казала вона сама собі.

Як журавель, що його побачив той відомий мандрівник², полинув у вирій з берегів Іліссоса³ до Африканського берега, незважаючи на руїни і час, так і уява цієї сеньйори також полетіла від руїн сьогодення до берегів Африки її молодості. Нехай вона собі летить у своїй уяві, ми ж туди підемо згодом, ми попрямуємо туди після того, як я опишу свої перші дитячі роки життя. А зараз я хочу спокійно померти, за звичаями, слухати плач сеньйор, тиху розмову чоловіків, дощ, що барабанить об листя дерев у садибі, і різкий звук ножа, котрого гострийник заточує там надворі разом з іншим приладдям. Я вам присягаюся, що той оркестр смерті був не таким уже й сумним, як могло здатися. У певному сенсі, пізніше він видався мені навіть вишуканим. Життя билось у мене в грудях з натиском морських хвиль, моя свідомість розчинялась, а я спускався до фізичної та духовної нерухомості, і тіло моє оберталось на рослину і камінь, на землю, і просто на ніщо...

¹ Невідкритий край (англ.).

² Алюзія на Рене Шатобріана та його згадки про журавлів, що з Іліссоса перелітають у Африку.

³ Іліссос — грецьк. Ἰλισσός — річка в Аттиці, нині замурована у бетон. Названа на честь однойменного річкового бога давньогрецької міфології. Своє ім'я Іліссос дав одному з районів Афін — Ілісія.

Кінець безкоштовного уривку.
Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.